

I VÕROKESTE KONGRESSI OTSUS

VÕRU KEELE STAATUSEST, VÕRUKEEELSEST HARIDUSEST, MEEDIAST, KULTUURIST JA VÕRU KEELE AVALIKUST KASUTUSEST

Võrus 22. aprillil 2023

Võrokeste kongress deklareerib, et võru keel on Vana-Võromaa põliskeel, võrokeste põline emakeel ja identiteedi peamine alus. Kongress rõhutab, et võru keel on põline piirkonnakeel, mis on võrokestele eesti keelega võrdselt tähtis. Võru keel ei ole eesti keele murre, murdekeel ega piirkondlik erikuju.

Selgitus. Keeleteaduslikult on võru keel nii tänapäeval kui ka ajalooliselt selgelt eristuv eesti keelest eraldi keelena (vt nt Petri Kallio, Karl Pajusalu ja Tapani Salminen artikleid). Teistest lõunaeesti keeltest erineb võru keel keeleliselt vähem, kuid eristub väga selgelt kõnelejate identiteedi poolest. Rahvusvaheliselt on võru keel ametlikult tunnustatud eraldi keelena (ISO keelekood vro), kuid Eestis siiani mitte. Nii teadusuuringute kui UNESCO maailma keelte punase raamatu hinnangul on võru keel tänapäeval tõsiselt ohustatud keel. Võru keele ellujäämiseks on vaja riigi ja omavalitsuste tunnustust, senisest tõsisemat suhtumist ja suuremat tuge võru keelele nii hariduses, meedias, kultuuris kui ka avalikus keelekasutuses.

Kongressi üleskutse võru keele tunnustamiseks ja toetamiseks

Võrokeste kongress kutsub Eesti riiki ja Vana-Võromaa omavalitsusi üles ametlikult tunnustama võru keelt Eesti piirkondliku põliskeelena. Võrokeste kongress kutsub kaasama võru keele selgelt ja jõuliselt Eesti riigi ja omavalitsuste keele-, haridus-, kultuuri- ja meediapoliitikasse, rakendades võru keele toetuseks kiiresti ja küllaldaselt vähemalt järgmisi meetmeid:

1. Käsitleda Eesti keeleseaduses ja Rahvastikuregistris võru keelt omaette keelena ja võimaldada Eesti elanikel seda määratleda oma emakeelena.
2. Kujundada kõik Vana-Võromaa ning ka mõned Tartu ja Tallinna (kui võrokeste suurimate väljarändekohtade) lasteaiad ja koolid ümber realselt võru-eesti kakskeelseks (võru keelt

õpetuskeelena vähemalt 50%). Selleks täiendada võrukeelset õpetajakoolitust, õppekavasid ja õppematerjale. Vana-Võromaa omavalitsused, koolid, lasteaiad, arendusasutused koostavad selle plaani elluviimiseks koos Uma Leppe. Tuua võru keel, selle ajalugu ja võru kultuuri omapära rohkem esile ka üleriigilistes eestikeelsetes õppekavades.

3. Tõsta võru keele kasutatavust ja prestiiži regulaarse võrukeelse meedia abil. Täiendada Eesti Rahvusringhäälingu seadust selliselt, et ERRi üks eesmärke oleks võrukeelsete (aga ka teiste piirkonnakeelte, nt seto) tele- ja raadiosaadete ning veebisisu tootmine ja edastamine. Kiiresti käivitada ERRi võrukeelsed tele- ja raadiopäevauudised. Pikemas vaates ootame ERRi võrukeelse tele- ja raadiokanali loomist. Toetada võrukeelse ajalehe Uma Leht muutumist nädalaleheks. Toetada võrukeelsete saadete ja meediasisu igapäevast edastamist erameediakanalites.

4. Suurendada võru keele kasutust ja nähtavust avalikus ruumis. Julgustame Vana-Võromaa omavalitsusi (nii asutustes, nagu linna- ja vallavalitsused, koolid, lasteaiad, kultuurimajad, külakeskused jm kui ka maastikul) ja riigiasutusi ametlikult ja avalikult kasutusele võtma võrukeelseid või võru-eesti kakskeelseid kohanimesid (kohanimeseadusega on see võimaldatud), silte, viitu, kodulehekülgi, reklaam- ja teabeplakateid jm. Soodustada ka eraettevõtetes (nt poed, ärid, pangad, tervishoiu- ja teenindusettevõtted) võrukeelsete või võru-eesti kakskeelsete siltide, kodulehekülgede, kaubaetikettide, panga- ja järjekorraautomaatide, tabloode jm võrukeelsete vahendite laialdast kasutuselevõttu.

5. Soodustada ja toetada võrukeelse kultuuri, kirjanduse, teatri, filmi- ja rahvakunsti viljelemist. Toetada vähemalt ühe püsivalt võrukeelse mängukavaga kutselise teatri tekkimist Vana-Võrumaal. Toetada kultuurimajade, külakeskuste, seltside, laulukooride jm kultuuri- ja seltsielu püsivalt võru keeles toimimist.

6. Tunnustada ja maksta lisatasu avalikus riigi- või omavalitsuse ametis (õpetaja, ametnik, politseinik, arst, kultuuritöötaja, teadlane vm) töötavatele inimestele, kes oskavad võru keelt ja kasutavad seda igapäevaselt oma töös. Julgustada eraettevõtteid oma töötajate võrukeelsuse toetamiseks sama tegema.

7. Kui võru keele toetamise abinõude elluviimiseks on vaja muuta mõnd seadust, siis tuleb seda teha.